

6. Alternatív pedagógiák megjelenése és megvalósulása a magyar közoktatásban

Az alternativitás kritériuma: teljes értékű és az iskolai kezdőszakasztól (óvodai iskola-előkészítéstől) kezdődően az érettségiig a teljes vertikumra kidolgozott legyen. Tanterv, oktatási segédletek, oktatócsomag stb., mely révén teljes értékű alternatíváját adja a hivatalos állami oktatásnak.

Az alternatív iskolák civil kezdeményezésre létrejövő iskolák, melyek a kötelező iskolai idő egészére vagy valamelyik szakaszára kínálnak a „tömegoktatástól” eltérő speciális tananyagot, szervezeti keretet, módszert, eszközt stb. A '80-as évektől kezdődően jöttek létre. Az alternatív iskolák közös jellemzője a gyermekközpontúság, melynek lényege, hogy a gyermeket mindig a saját korának, képességeinek, fejlettségének megfelelő módon és tempóban kell nevelni. Az intellektualizmus helyére a gyakorlati tapasztalat került. A tanulók életszerű körülmények között tevékenykedve juthatnak konkrét tapasztalatokhoz. A szabályozás közvetett, indirekt, esetenként szabad. Az alternatív iskolák céljait illetően abban megegyeznek, hogy a gyermeki személyiségre koncentrálnak. Hátterbe szorul a pusztán ismeretközvetítés, elsősorban a szociabilitás, empátia, tolerancia, autonómia kerül előtérbe. Szellemiségük általában liberális, meleg, baráti. Az új iskolai épületek egy részében nem található hagyományos osztályterem, pad sor és katedra. Helyettük jól felszerelt munkaszobák, beszélgető sarkok, laboratóriumok vannak, de megmaradt a hagyományos osztályterem is pl. a Waldorf-iskolákban. Fontos szerepet kap a könyvtár és a műhely. Nincs verseny (versenynek és versenyztetésnek negatív pszichológiai következményei vannak). Általánosan jellemző: csoportmunka, kooperatív technikák, differenciálás, lassúbb munkatempó, nyugalom, türelem, tantárgyak integrált tanítása, szöveges értékelés. A tanár nem ítélhet. A tanári szerep megváltozik. Megszűnik a tekintélyelvűség, a tanárok, tanulók közötti távolságtartás, elkülönülés, a kommunikáció irreverzibilitása, a közvetlen, direkt vezetés. A tanár a tanulók munkájának szervezője, az ehhez szükséges infrastruktúra biztosítója, segítségnyújtás, támogatás, tanácsadás válik elsőrendű feladatává. A Waldorf-iskolákban nincs igazgató, ezáltal a legdemokratikusabb együttműködés alakul ki a tanárok között. A szülők beleszólhatnak az iskola életébe, kifejezhetik igényeiket.

A tanárszerep megváltozásának formai jegyei:

- A tér elrendezése: körben álló székek, szőnyeg, rajta párnák, tanári asztal a sarokban; a tanár mozgása: leül, leguggol a gyermekek mellé.
- A tanítás módszere, munkaformái: egyéni vagy csoportmunka, megszaporodnak a tanítás-tanulás eszközei, a tanár segít, hogy melyik forrást kell elővenni.
- A tanár személyisége iránti követelmények: másikra való odafigyelés, visszavonulás képessége, szeggesztív, hatni tudó, belső erővel rendelkező és azokat mozgósítani tudó személyiség.

Megszűnik a tananyag központi előíró volta, a tantervek inkább csak kerettantervként funkcionálnak. A diákok választási szabadsága az egyes témák között nagy. A feladatcsomagokat a tanártól veszik át, majd önállóan és / vagy kiscsoportokban dolgoznak, a tanárok pedig konzulensi szerepet látnak el.

A tanári előadás, magyarázat hátterbe szorul, helyébe a tanulók öntevékenysége, önálló cselekvése, alkotás lép.

A csekély számú, leginkább bemutatásra szolgáló, a pedagógus által használt szemléltetőeszköz helyett a közvetítendő ismereteket lényegükben hordozó, rendkívül széles körű, szabad polcokon elhelyezett, bármikor elérhető, a mindenkori igényeknek megfelelő eszközökkel találkozunk a reformiskolákban. Az eszközök esztétikusak, vonzóak, finoman kidolgozottak. Az alternatív iskolák többsége nem elméleti koncepciók kidolgozására, hanem hatékony gyakorlati utak keresésére vállalkozott.

Iskolai kommunikáció:

Tegeződés, közvetlenség, baráti hangulat, partneri kommunikáció.

Magyarországi formái:

A reformpedagógiából átvett ismertebbek:

1) **Waldorf-iskola:**

12 osztályos, egységes rendszer, mely az óvoda (4-7 év) után 7 éves korban kezdődik. Az osztálytanító saját maga választja ki tanítványait előzetes beszélgetések, megfigyelések alapján.

Alapok:

- A neveléshez az emberi lény átfogó kutatása és ismerete szükséges
- Emberi lény 4 része: fizikai test, étertest, asztráltet, éntest. Kezdetből megvannak
- Minden részt védőburok vesz körül. Nevelői szándékkal csak a burokból kiszabadult testre szabad hatni.
- A fejlődés 7 éves periódusokban történik

2) **Montessori-óvoda:**

2,5-6 éves kor között működik. Az iskola 6 éves kortól szerveződik. A Montessori-óvodák, iskolák vegyes csoportokkal működnek, megvalósítják az integrált oktatást (a fogyatékosoknak az épekkel való együtt tanítása).

A montessori pedagógia alapjai:

- A nevelés az ember ismeretén alapszik (kutatások eredményeinek elemzése, eredmények alkalmazása a gyakorlati életben, megfigyelés)
- Az ember ún. belső építési terv szerint fejlődik (felnőttek feladata olyan környezet teremtése ahol ez kibontakozhat)
- A gyermek olyan szellemi erővel rendelkezik, amely által képes felvenni a környezeti hatásokat, és elraktározni azokat
- A gyerek különböző életkorban a környezet bizonyos ingereivel szemben fogékony
- „a gyerek saját emberi lényének építő mestere”

Mivel valósítják meg ezt az 5 alapelvet?

- Mindennapi élet gyakorlatában
- Nyelvi eszközök
- Matematikai / érzékelési anyagok által

Nincsenek tanórák. A tanuló dönti el mivel kíván foglalkozni. Felírják ezt egy lapra, amit a pedagógus a nap végén ellenőriz. Egész délelőtt közös munkálkodás van. A pedagógus feladata:

- segédeszközök rendelkezésre bocsátása
- magyarázat
- nap végén értékeljen

Az ütem a diákokra van bízva. Számonkérés, feleltetés nincs. Stresszmentesség, Szöveges értékelés és év végi bizonyítvány van. Bukás nincs. Csoportok: 6-9, 9-12 évesekből. Nincs felvételi, csak beszélgetés. Személyiségzavaros gyermeket nem vesznek fel. Szellemi fogyatékos és mozgássérült gyermek is bejuthat.

3) **Kodály Kórusiskola:**

Középpontjában a zenei nevelés áll. Egésznapos rendszer szerint működik.

4) **Győri iskola:**

Alapérték: esztétikum, színház. Alapítói között van Markó Iván.

5) **Oltalom iskola:**

Vezető: Lovász Gabriella. Olvasási és írásproblémákkal, magatartászavarokkal küzdő kisiskolásoknak. Cél: a jelzett tanulás megszerettetése azzal, hogy mind a gyermek, mind a szülei személyiségét megkísérlik pozitív irányban formálni, elsősorban azzal, hogy önbizalmat adnak. Ennek része a koncentrációs gyakorlat. A gyerekek körben állva megfogják egymás kezét és elmondják: bízom magamban, hiszem, hogy ma sokat fogok tanulni és sikeres leszek.

6) **Burattino iskola:**

Csepel. Halmozottan hátrányos helyzetű gyerekeknek. Céljuk, hogy megmentsek a gyerekeket az elzúllástól. 18 éves korukig szeretnének tanítványaikkal együtt dolgozni. Osztályozás vagy annak megfelelő értékelési forma nincs. A szabályok megtartásában legfontosabb eszköz a szeretet.

Freinet

Rogers

Hilisztikus

Erdei, zöld iskolák

Jena-plan

Speciálisan magyar változatok:

Belvárosi Tanoda:

A sok intézményt megjárta, mindenütt sikertelen középiskolások számára. Cél: eljutni az érettségig min. fél, maximum 3 év alatt.

Zsolnai-féle ÉKP

Gáspár-féle Szentlőrinci iskola kísérlet

Életfa-Jungiánus Alkotó Iskola

„Mustármag” Ökumenikus Keresztény óvoda és iskola

Lauder Javne Zsidó közösségi iskola

Humanisztikus Kooperatív Tanulásszervezési és Pedagógus továbbképzési modell

Kincskereső Iskola

Fifty-fifty Program

Alternatív Közgazdasági Gimnázium

Stb.

Zsolnai: nyelvi, irodalmi és kommunikációs (NYIK) program (1984-ben minősítették alternatív tantervvé); képességfejlesztő és érték közvetítő program; a koncept: az 1. osztálytól kezdve irodalmat kell tanítani és nem moralizáló szövegeket; irod. és nyelvtud. kutatásokra, valamint drámapedagógiai módszerekre támaszkodva; irodalmi alkotások kommunikációközpontú elmozdítása; 1993 őszén tankönyvek is megjelentek, 1994-re befejeződik a teljes kimunkálása a koncepciónak;